

ELLA MUSTAKANGAS

HT, tutkija

Luonnonvarakeskus

Maaseutukunta ja hallinta: kunnan strategiatyö ja hanketoiminta maaseutu-alueiden kehittämisessä

Lectio praecursoria Tampereen yliopistossa 31.10.2025

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.177383>

Kun puhutaan maaseudun kehittämisestä Suomessa, on kuntia vaikea sivuuttaa. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana kuntien rooli paikallisina kehittäjinä on korostunut yhä enemmän. Maaseudun kehittämiselle ovat kunnissa muokanneet pohjaa niin hallinnon uudistukset, Euroopan unionin ohjelmiin perustuva aluekehittäminen kuin kuntien elinkeinopolitiikan laajeneminen koko kuntaa koskevaksi elinvoimapolitiikaksi. Kansallisessa maaseutupolitiikassa on kunnilta odotettu puolestaan kyläsuhteen vahvistamista ja panostamista uusiin, kylien elinvoimaa tukeviin toimintamalleihin (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2014; Kattilakoski ym. 2021). Tärkeitä työvälineitä maaseudun kehittämisessä ovat kunnissa erityisesti niiden lakisääteinen strategia ja hankkeet. Olen väitöskirjassani tarkastellut kuntien maaseudun kehittämistä juuri näiden kahden kehittämismuodon kautta.

Olen lähestynyt tutkimuksessani kuntien strategiatyötä ja hanketoimintaa maaseutukontekstiin sijoittuvana hallintana (Cheshire ym. 2007; Macken-Walsh 2016; Douglas 2018). Tarkasteluni pohjautuu siten ajatukseen siitä, että maaseudun kehittäminen on useimmiten julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistoimintaa ja että paikallistoimijoiden tavoitteita yhteensovittamalla voidaan parantaa ja tehostaa politiikan toimeenpanoa (ks. Derkzen 2008; Bock 2019). Olen tarkastellut kuntien strategiatyötä ja hanketoimintaa hallintana maaseudulla kahdesta eri näkökulmasta. Katson ensinnäkin näiden kehittämismuo-

tojen toimivan maaseudulla hallinnan välineinä, ja toisaalta, näen ne myös kuntien maaseutualueilla tapahtuvan hallinnan ilmentymänä.

Kuntien strategiatyöhön maaseutunäkökulma voidaan tuoda jo strategian laadintavaiheessa, osallistamalla maaseutualueiden asukkaita sen valmisteluun. Myöhemmin strategia voi toimia pohjana maaseudulla toteutettaville hankkeille, joihin kunnat voivat hakea rahoitusta eri lähteistä. Hankkeissa kunnat voivat luoda kylien kanssa uudenlaisia yhteistyöasetelmia. Parhaimmillaan kuntien strategiatyö ja hanketoiminta muodostavat jatkumon, jossa hankkeet sekä toteuttavat valittua strategiaa että viitoittavat kunnan tulevan kehityksen suuntaa (Tietjen & Jørgensen 2019).

Tutkimukseni pääkysymys on, millaista hallinnan tapaa kuntien maaseudun kehittämisen ilmentää. Tähän kysymykseen olen etsinyt vastauksia selvittämällä, miten kuntien strategiatyö palvelee maaseudun kehittämistä ja mitkä asiat siihen vaikuttavat, sekä analysoimalla sitä, millainen suhde kunnilla on maaseudun kehittämisen hanketoimintaan.

Lähtökohtana ekso-, endo- ja neoendogeenisen maaseudun kehityksen teorial

Käsitteellisinä tulokulmina olen tutkimuksessani hyödyntänyt ekso-, endo- ja neoendogeenisen maaseudun kehityksen teorioita. Näillä teorioilla on nykyään varsin vankka asema maaseudun kehityksen tutkimuksessa, ja ne muodostavat yhdessä narratiivin siitä, miten käsitykset maaseudun kehityksestä ja kehittämisen mahdollisuuksista ovat ajan saatossa muuttuneet (ks. esim. Gkartzios & Lowe 2019). Eksogeenisessä teoriassa kehityksen on katsottu juontuvan ulkoisista kasvutekijöistä, kun taas endogeeninen teoria korostaa maaseudun sisäisiä tekijöitä eli maaseutuyhteisöjen omia voimavaroja ja vahvuuksia. Neoendogeenisessä teoriassa maaseudun kehityksen katsotaan taas olevan seurausta molemmista eli siitä, miten kehityksen ulkoiset tekijät kietoutuvat yhteen alueen sisäisten tekijöiden kanssa.

Ekso-, endo- ja neoendogeeninen teoria avaavat tutkimuksessani näkymää siihen, millaisiin sisäisiin ja ulkoisiin muutosvoimiin maaseudun kehittäminen kunnissa kytkeytyy ja millaista yhteistyötä tämän pohjalta syntyy. Kuntien strategiatyön ja hanketoiminnan tuottamaa hallinnan tapaa olen analysoinut edelleen David. J. Douglasin (2018) jäsentämän, maaseutua

koskevan hallinnan teorian avulla. Sen mukaan hallintaan kuntien maaseudun kehittämisessä vaikuttaa neljä eri ulottuvuutta. Nämä ovat hallinnan muutos yleisesti, globalisaatio, paikallisuuden ja yhteisöllisen kehittämisen korostuminen sekä maaseutu itsessään ja sen muuttuvat merkityssisällöt. Näitä ulottuvuuksia tarkastelemalla olen luonut kuvan hallinnasta maaseudulla kuntakontekstissa.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimukseni on artikkeliväitöskirja, joka koostuu neljästä itsenäisestä artikkelista ja niiden yhteenveto-osioista. Artikkeleista kaksi käsittelee kuntien strategiatyötä (Mustakangas & Vihinen 2009; 2024) ja kaksi kuntien hanketoimintaa maaseudulla (Mustakangas 2010; 2024). Tutkimukseni on valmistunut varsin pitkän ajan kuluessa; se kattaa kuntakentän muutoksesta likipitään kaksi vuosikymmentä. Näin tutkimus peilaa myös niitä odotuksia, joita kuntiin on paikallisina kehittäjinä tuona aikana kohdistunut.

Tieteenfilosofisesti tutkimukseni nojaa heikkoon sosiaaliseen konstruktio-
nismiin (Niska ym. 2024) ja sen osana kriittiseen realismiin (Buch-Hansen & Nielsen 2020). Ontologisesti eli todellisuuden perusteiden ymmärtämisen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että sitoudun samanaikaisesti niin ajatukseen todellisuuden rakentumisesta ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen tuloksena kuin siihen, että kunta on olemassa ihmisestä riippumattomana, objektiivisena tosiasiana. Näin ollen katson maaseudun kehittämisen olevan kunnissa tulosta sekä ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta että siitä, millaisena alueena ja kehittämisen kohteena kuntaa pidetään. Kriittisen realismin ote näkyy puolestaan siinä, että katson todellisuuden olevan luonteeltaan myös kerroksellinen. Tällöin olen etsinyt selityksiä kuntien tavalle kehittää maaseutua todellisuuden syvimmän kerroksen kausaalisista mekanismeista.

Olen lähestynyt tutkimaani ilmiötä, maaseudun kehittämistä kunnissa, yhteentoista kuntaan kohdistuneella tapaustutkimuksella. Tutkimuksessa mukana olleet kunnat edustavat erilaisia maaseututyyppejä ja sijaitsevat eri puolilla Suomea. Aineistoina ovat olleet haastattelut, kuntien strategiadokumentit, kenttämuistiinpanot kuntastrategioiden laadinnan havainnoinnista, kuntien muut julkiset asiakirjat sekä valikoidusti kuntien kehittämistä koskeva uutisointi paikallislehdissä.

Kuntien maaseudun kehittämisessä korostuvat ulkoiset muutosvoimat ja Leader-toiminta

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että maaseudun kehittäminen on kunnissa kytköksissä ennen kaikkea ulkoisiin muutosvoimiin. Tämä strateginen ajattelutapa näkyy myös kuntien maaseudulle suuntautuvassa käytännön toiminnassa. Tutkimukseni mukaan kuntien kiinnostus ja kehittämistoimet kohdistuvat usein niihin kyliin ja maaseutualueisiin, jotka kehittyvät jo entuudestaan, ulkoisten kasvutekijöiden ansiosta. Esimerkiksi työssäkäyntialueiden imussa kasvavat kylät tai maaseutualueilla sijaitsevat erityiset luonto- ja matkailukohteet ovat kuntien luontaisia strategisen kiinnostuksen kohteita. 2000-luvun alkuvuosina kuntia ohjasivat ulkosyntyiseen maaseudun kehittämiseen myös seutuyhteistyötä edistäneet valtakunnalliset kehittämisohjelmat ja hankkeet.

Miksi kunnat luottavat maaseudun kehittämisessä niin voimakkaasti ulkoisiin muutosvoimiin? Tämänkaltaisen ripustautumisen teki ymmärrettäväksi se, miten maaseutuun kunnissa yleisesti suhtauduttiin. Maaseutu nähtiin usein alueena, jonka tulevaisuutta synkistävät väestön ikääntyminen, nuorten poismuutto ja maatalouden rakenteen muutos. Tällainen käsitys maaseudusta on kuntien näkökulmasta epäilemättä haasteellinen, sillä tilanne näyttää ikään kuin karanneen niiden vaikuttamismahdollisuuksien ulottumattomiin. Haastattelutilanteissa maatalouden ja maaseudun kehityksen kytkeminen toisiinsa oli jopa niin silmiinpistävää, että ryhdyin varomaan oman maatalousyrittäjätaustani paljastamista. Silti puhe kääntyi usein maatalojen vähenemiseen ja siihen, miten tämä näkyy maaseudun elinvoiman murenemisena. Väitän, että maatalouteen kiinnittyvä mielikuva maaseudusta ei välttämättä kannusta luomaan kunnissa sellaisia hallinnan verkostoja, jotka voisivat olla moninaisempien maaseutukäsitysten pohjalta mahdollisia.

Myös endogeenisten eli sisäsyntyisten voimavarojen hyödyntämiseen on kunnissa pyrkimystä. Esimerkkejä tästä ovat kylien asukkaiden osallistaminen kuntastrategioiden laadintaan sekä hankkeet, joilla kunnat ovat yhdessä kyläläisten ja maaseutuyrittäjien kanssa tavoitelleet paikallisen elinvoiman lisäämistä. Näissä ponnisteluissa huomio kiinnittyi erityisesti kuntaorganisaatioiden sisäisten prosessien merkitykseen. Tutkimukseni mukaan muutos maaseudun kehittämisessä voi lähteä liikkeelle kunnanjohtajan vaihtumisesta, kunnan taloudellisen tilanteen muutoksesta tai käänteestä kuntapolitiikassa. Katsonkin, että kuntien maaseudun kehit-

tämisessä on nähtävissä tiettyjä neoendogeenisen kehittämisen piirteitä, jotka perustuvat kuntaorganisaation omiin, sisäisiin tekijöihin.

Toisaalta sisäsyntyinen kehittäminen nähdään kunnissa ennen kaikkea kylien tehtävänä. Tässä mielessä kunnat näyttävät omaksuneen hyvin maaseutupolitiikan ajatuksen paikallisesta omaehtoisuudesta ja maaseutuyhteisöistä kylien kehityksen moottoreina. Kuntien puolelta sisäisten voimavarojen hyödyntäminen on vielä kokeilevaa. Merkit pitkäjänteisestä, valtuustokausien yli kantavasta maaseudun kehittämisotteesta ovat tutkimukseni perusteella vielä harvassa.

Tutkimukseni valottaa myös kuntien suhdetta Leader-toimintaan. Kunnat ovat osallistuneet Leader-ohjelman toimeenpanoon Suomen EU-jäsenyydestä alkaen, ja ne ovat alusta saakka osarahoittaneet paikallisia Leader-yhdistyksiä 20 prosentin osuudella. Leader-ryhmät päättävät itsenäisesti rahoituksen jakamisesta eri hankehakijoille. Suomessa toimintaryhmätyön erityinen piirre on ollut myös niin sanottu kolmikantaperiaate, jonka mukaan alueen asukkailla, yhdistyksillä ja kunnilla tulee olla kullakin kolmanneksen edustus toimintaryhmän hallituksessa (Sihvola 2013, 41).

Vaikka Leader-toiminta alkuaan luotiin suhteessa kuntiin varsin itsenäiseksi paikallistoiminnan muodoksi, on se tutkimukseni perusteella ikään kuin sulautunut osaksi kuntien omaa maaseudun kehittämistä. Hallinta kuntien maaseudun kehittämisessä perustuu siten ennen kaikkea kylien ja Leader-ryhmien väliseen yhteistyöhön, jota kunnat pyrkivät kaikin tavoin tukemaan. On kuitenkin huomattava, että samalla monet ulko- ja sisäsyntyisen kehittämisen haasteet siirtyvät kylien ja Leader-ryhmien kohdattavaksi.

Väitän, että Leader-toiminnan tukeminen tarjoaa kunnille vaihtoehtoisen – jopa houkuttelevan – väylän pyrkiä vaikuttamaan maaseudun kehitykseen: Leaderiin on kiperässä maaseudun kehittämiskysymyksessä helppoa nojata. Tutkimukseni mukaan Leader-toimintaan tukeutumiin ovat kuntia kannustaneet paitsi ohjelman ominaisuudet itsessään myös se, etteivät kuntien resurssit ja paikalliset luottamusrakenteet näytä luovan laajempaa pohjaa maaseudun kehittämiselle. Havainnoissa suomalaisten kuntien Leader-suhteesta on nähtävissä myös yhtäläisyyksiä tanskalaistutkimukseen, jonka mukaan paikallishallinnon ja Leader-toiminnan suhde voi olla maaseudun paikallisen kehittämisen kannalta hyvinkin synerginen. Toisaalta, kuten tanskalaistutkijat Teilmann ja Thuesen (2014) huomauttavat, voi olla vaikea erottaa hetkeä, jossa kunta

alkaa hallita Leader-toimintaa. Tästäkin on Euroopan maista esimerkkejä (esim. Furmankiewicz ym. 2010; Navarro ym. 2016). Suomessa toimintaryhmien taloudellisesti ja hallinnollisesti itsenäinen asema on ollut toiminnan alusta saakka selviö.

Millaista hallinnan tapaa kuntien maaseudun kehittäminen siis ilmentää? Kuntien strategioista voidaan vetää ensinnäkin se johtopäätös, että kuntapäätäjät huomioivat strategiat hallinnan välineinä varsin heikosti. Myös maaseutualueiden potentiaaliin suhtaudutaan kunnissa valikoivasti. Se, että kunnat ovat säilyttäneet maaseudun kehittämisestä leijonanosan Leader-ryhmille, tekee niistä itsestään varsin passiivia hallinnan toimijoita. Hallinnan näkökulmasta kunnilla onkin maaseudun kehittämisessä vielä merkittävästi opittavaa ja mahdollisuus omaksua siinä nykyistä monipuolisempia ja vahvempia rooleja.

Lopuksi

Tällä hetkellä kunnissa eletään monessa mielessä vedenjakajalla. Takana on iso hallinnollinen uudistus, jonka myötä sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut ovat siirtyneet pois kuntien vastuulta. Kuntatutkimuksen piirissä on jopa todettu, että kuntien tulisi niiden nykyisessä tilanteessa keksiä itsensä uudelleen ja suuntautua ennen kaikkea paikalliseen elinvoimautyöhön (Jäntti 2016; Haveri & Majoinen 2017; Vakkala ym. 2021). Miltä tilanne näyttää tutkimukseni valossa? Onko kunnista uudistumaan myös maaseudun kehittäjinä?

Väitän, että nykyisellään kunnan kehittämistoiminta on omiaan voimistamaan kunnan sisäistä alueellista eriarvoistumista. Etenkin niissä kylissä, jotka jäävät kehittyvien alueiden ulkopuolelle ja joissa mahdollisesti myös kylätoiminnan osalta eletään hiljaiselo, voi kohtalo olla kova. Toisaalta tutkimukseni tuo esille myös kuntien maaseutualueita koskevan hallinnan emergentin luonteen eli sen, että uusia avauksia voi maaseudun kehittämisen saralla tapahtua kunnissa hyvin yllättäen, hallinnan eri osatekijöiden yhteisvaikutuksesta. Tähän liittyen on syytä huomata, että aktiivisia kyliä voi olla eri puolilla kuntaa ja minkä tyyppisellä maaseudulla tahansa. Jopa harvaan asutun maaseudun on todettu olevan muutoksessa, ja monet syrjäiset kylät ovat saaneet ihmisten liikkuvuuden lisäännyttyä aivan uudenlaisia merkityksiä (Rannikko 2025).

Tutkimukseni pohjalta voi kuitenkin kysyä, missä määrin maaseudun kehittämistä voidaan ylipäättään laskea kuntien varaan. Viime aikoina moni tutkija on perännyt laajempaa keskustelua maaseudun kehittämisestä Suomessa ja kysynyt, kenen vastuulla se oikein on (ks. esim. Katajamäki 2022; Hyyryläinen 2025). Myös oman tutkimukseni pohjalta voin yhtyä näkemykseen siitä, että vastuu maaseudun kehittämisestä kuuluu kuntia huomattavasti laajemmalle toimijajoukolle. Maaseutupolitiikan verkostoissa toimivien lisäksi siihen kuuluvat ennen kaikkea hallinnon eri tasoilla toimivat päättäjät.

Tutkimukseni edustaa yhteiskuntatieteellistä maaseutututkimusta, sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Alalle tyypilliseen tapaan työtäni on leimannut monitieteisyys, ja olen hyötynyt tutkimusta tehdessäni niin kuntatutkimuksen kuin sosiaalipsykologian alan keskusteluista. Maaseutututkimusta leimaa usein myös tietynlainen omakohtaisuus, ja myös tässä mielessä olen seurannut monen aiemman tutkijan jalanjälkiä. Kiinnostukseni kuntaan maaseudun kehittäjänä on kummunnut osin kokeemuksestani maaseudun asukkaana, yrittäjänä ja kuntapäättäjänä. Tutkimani ilmiön omakohtaisesta ja pitkäaikaisesta tuntemuksesta on ollut merkittävästi hyötyä pyrkiessäni ymmärtämään paikallisen kehittämisen koettuja reunaehtoja.

Olen väitöskirjassani pyrkinyt tarkastelemaan kuntakenttää avarasti ja tutkinut niin sanotusti ihan tavallisia, maaseudulla sijaitsevia kuntia. Tutkimukseni perusteella kunnat muodostavatkin eräänlaisen ikkunan koko suomalaisen yhteiskunnan maaseutusuhteeseen. Nähtävissä on ensinnäkin se, että ison vastuun maaseudun kehittämisestä kantavat tällä hetkellä paikallisyhteisöt eli kylät. Kuntien valikoivuus maaseutualueiden kehittämisen suhteen herättää myös kysymään, millaiseksi suomalainen maaseutu on muuttumassa. Onko se jatkossa lähinnä kulutuksen ja nautinnon lähde tai luonnonvaroistaan tunnettua resurssiperiferiaa? Mikäli maaseudun elinvoimaisuutta halutaan pitää yllä ja vahvistaa, tarvitsevat kunnat siinä myös itse strategista tukea ja konkreettista esimerkkiä.

Mustakangas, Ella. 2025. Maaseutukunta ja hallinta: Kunnan strategiatyö ja hanketoiminta maaseutualueiden kehittämisessä. Tampereen yliopiston väitöskirjat 1328. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-4137-4>

Kirjallisuus

- Bock, B. 2019. Rurality and multi-level governance. Marginal rural areas inciting community governance. Teoksessa Scott, M. J., Gallent, N. & Gkartzios, M. (eds.). The Routledge companion to rural planning. Routledge. 103–113. <https://doi.org/10.4324/9781315102375>.
- Buch-Hansen, H. & Nielsen, P. 2020. Critical realism: Basics and beyond. Macmillan.
- Cheshire, L., Higgins, V. & Lawrence, G. (eds.). 2007. Rural governance: International perspectives. Routledge.
- Derkzen, P. 2008. The politics of rural governance: Case studies of rural partnerships in the Netherlands and Wales. Wageningen University. <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/16322>.
- Douglas, D. J. A. 2018. Governance in rural contexts: Toward the formulation of a conceptual framework. *EchoGéo* 43, 1–15. <https://doi.org/10.4000/echogeo.15265>.
- Furmankiewicz, M., Thompson, N. & Zielińska, M. 2010. Area-based partnerships in rural Poland: The post-accession experience. *Journal of Rural Studies* 26:1, 52–62. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.05.001>.
- Gkartzios, M. & Lowe, P. 2019. Revisiting neo-endogenous rural development. Teoksessa Scott, M. J., Gallent, N. & Gkartzios, M. (eds.). The Routledge companion to rural planning. Routledge, 159–169. <https://doi.org/10.4324/9781315102375>.
- Haveri, A. & Majoinen, K. 2017. Miten tähän on tultu? Kunnallishallinnon muutos polkuriippuvana ja evolutionäärisenä kehityksenä. Teoksessa Nyholm, I., Haveri, A., Majoinen, K. & Pekola-Sjöblom, M. (toim.). Tulevaisuuden kunta. Suomen Kuntaliitto. 42–55. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1812-tulevaisuuden-kunta-acta-nro-264>.
- Hyryläinen, T. 2025. ”Uuden maaseutupolitiikan” kriisin kautta missiovetoiseen politiikkaan. Teoksessa Husberg, A. & Tantarimäki, S. (toim.). Tieteellisiä arvioita maaseudun ja saariston tilannekuvasta. Maaseutupoliittisen selonteon valmistelua tukevat artikkelit. Maa- ja metsätalousministeriö. 43–48. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-750-1>.
- Jäntti, A. 2016. Kunta, muutos ja kuntamuutos. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0238-2>.
- Katajamäki, H. 2022. Suomen aluekehityksen pitkät aallot: Näkökulmia ja tulkintoja. Siirtolaisuusinstituutti. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7399-14-9>.
- Kattilakoski, M., Husberg, A., Kuhmonen, H.-M., Rutanen, J., Vihinen, H., Töyli, P., Lukkari, T., Osmonen, E., Väre, T. & Åström, C. 2021. Ajassa uudistuva maaseutu: Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2021–2027. Maa- ja metsätalousministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-382-4>.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. 2014. Mahdollisuuksien maaseutu: Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014–2020. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Macken-Walsh, Á. 2016. Governance, partnerships and power. Teoksessa Shucksmith, M. & Brown, D. L. (eds.). Routledge International Handbook of Rural Studies. Routledge. 615–625.

- Mustakangas, E. 2010. The municipality as an intermediating actor in projects: Empirical evidence from on-farm business diversification in Eastern Finland. *Halduskultuur – Administrative Culture* 11:2, 154–173. <https://halduskultuur.eu/journal/index.php/HKAC/article/view/7>.
- Mustakangas, E. 2024. Relying on LEADER? A place-based policy approach to the rural development of Finnish municipalities. *Fennia – International Journal of Geography* 202:1, 37–54. <https://doi.org/10.11143/fennia.137651>.
- Mustakangas, E. & Vihinen, H. 2009. Maaseutu kuntien strategisessa kehittämisessä. *Maaseudun Uusi Aika* 17:1, 34–48. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/143988>.
- Mustakangas, E. & Vihinen, H. 2024. How do municipal strategies work in rural development: A critical realist case study. *Journal of Rural Studies* 106, e103215. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103215>.
- Navarro, F. A., Woods, M. & Cejudo, E. 2016. The LEADER initiative has been a victim of its own success. The decline of the bottom-up approach in rural development programmes. The cases of Wales and Andalusia. *Sociologia Ruralis* 56:2, 270–288. <https://doi.org/10.1111/soru.12079>.
- Niska, M., Venäläinen, S., Olakivi, A. & Cañada, J. A. 2024. Sosiaalisen konstruktionismin juuret ja versiot. Teoksessa Niska, M., Venäläinen, S., Olakivi, A. & Cañada, J. A. (toim.). *Sosiaalinen konstruktionismi: Miten tarkastella tulkintojen ja todellisuuden sosiaalista rakentumista*. Vastapaino. 13–57. <https://doi.org/10.58181/VP9789523970458>.
- Rannikko, P. 2025. Syrjäkylän muodonmuutos paikallisyhteisöstä mobiileiksi toimintatiloiksi. Teoksessa Pöysä, V., Ristaniemi, H., Julkunen, L. & Vehkalahti, K. (toim.). *Monikerroksinen maaseutu: Arki muistot ja mielikuvat*. Gaudeamus. 31–50.
- Sihvola, S. (toim.). 2013. Toimintaa ja tuloksia maaseudun paikallisyhteisöissä: Paikalliset toimintaryhmät Suomessa 1996–2012. *Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä*.
- Teilmann, K. A. & Thuesen, A. A. 2014. Important types of LAG–municipality interaction when collaborating on rural development: Lessons from Danish LEADER LAGs. *International Journal of Rural Management* 10:1, 21–45. <https://doi.org/10.1177/0973005214526501>.
- Tietjen, A. & Jørgensen, G. 2019. Planning strategically in light of rural decline: Experiences from Denmark. Teoksessa Scott, M. J., Gallent, N. & Gkartzios, M. (toim.). *The Routledge companion to rural planning*. Routledge. 420–430. <https://doi.org/10.4324/9781315102375>.
- Vakkala, H., Jäntti, A. & Sinervo, L.-M. 2021. Redefining local self-government: Finnish municipalities seeking their essence. Teoksessa Bergström, T., Franzke, J., Kuhlmann, S. & Wayenberg, E. (eds.). *The future of local self-government: European trends in autonomy, innovations and central-local relations*. Springer International Publishing. 43–54. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-56059-1>.